

SOLVA

INTERGEMEENTELIJK SAMENWERKINGSVERBAND
VOOR RUIMTELIJKE ORDENING EN SOCIO-ECONOMISCHE EXPANSIE



RONSE CENTRUM

ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK LANGS DE WATERMOLENSTRAAT

Pede R. & Cherretté B.

ARCHEOLOGIE - RAPPORT 136

Colofon

Project:

Archeologisch onderzoek

Opgraving

Ronse Centrum, fase 1: Watermolenstraat (14-RON-CE)

Vergunningsnummer: 2016/232

Bouwheer:

Stad Ronse

Grote Markt 12

9600 Ronse

Opdrachtgever:

Stad Ronse

Grote Markt 12

9600 Ronse

Uitvoerder:

SOLVA

Intergemeentelijk samenwerkingsverband

voor ruimtelijke ordening en socio-economische expansie

Gentsesteenweg 1 B

9520 Sint-Lievens-Houtem

Ruben Pede (projectarcheoloog - vergunninghouder)

Cateline Clement (projectarcheoloog)

Bart Cherretté (coördinatie)

Harry Bonnarens (technisch assistent)

Wetenschappelijke ondersteuning:

/

Termijn terreinwerk:

7 en 12 juli 2016

Depotnummer:

D/2017/12.857/72

SOLVA

Afbeelding voorblad: zicht op de bakstenen funderingen na de sloop van de zaal Familia

Copyright: Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van SOLVA. Alle foto's, tenzij anders vermeld: © SOLVA.

CHRONOLOGIE

<input type="checkbox"/> Paleolithicum	<input type="checkbox"/> Oud	1.000.000/500.000 - 250.000 BP
	<input type="checkbox"/> Midden	250.000 - 38.000 BP
	<input type="checkbox"/> Jong	38.000 - 14.000 BP
	<input type="checkbox"/> Finaal	14.000 - 12.000 BP
<input type="checkbox"/> Mesolithicum	<input type="checkbox"/> Vroeg	ca. 9500 - 7700 BC
	<input type="checkbox"/> Midden	7700 - 7000/6500 BC
	<input type="checkbox"/> Laat	ca. 7000 - ca. 5000 BC
	<input type="checkbox"/> Finaal	ca. 5000 - ca. 4000 BC
<input type="checkbox"/> Neolithicum	<input type="checkbox"/> Vroeg	5300 - 4800 BC
	<input type="checkbox"/> Midden	4500 - 3500 BC
	<input type="checkbox"/> Laat	3500 - 3000 BC
	<input type="checkbox"/> Finaal	3000 - 2000 BC
<input type="checkbox"/> Bronstijd	<input type="checkbox"/> Vroege	2100/2000 - 1800/1750 BC
	<input type="checkbox"/> Midden A	1800/1750 - 1500 BC
	<input type="checkbox"/> Midden B	1500 - 1050 BC
	<input type="checkbox"/> Late	1050 - 800 BC
<input type="checkbox"/> IJzertijd	<input type="checkbox"/> Vroege	800 - 475/450 BC
	<input type="checkbox"/> Late	475/450 - 57 BC
<input type="checkbox"/> Romeinse Tijd	<input type="checkbox"/> Vroeg	56 BC - 100 AD
	<input type="checkbox"/> Midden	101 - 300 AD
	<input type="checkbox"/> Laat	301 - 400 AD
<input type="checkbox"/> Middeleeuwen	<input type="checkbox"/> Vroege / Frankisch	401 - 500 AD
	<input type="checkbox"/> Vroege / Merovingisch	501 - 750 AD
	<input type="checkbox"/> Vroege / Karolingisch	751 - 900 AD
	<input type="checkbox"/> Volle	901 - 1200 AD
	<input type="checkbox"/> Late	1201 - 1500 AD
<input checked="" type="checkbox"/> Post-middeleeuwen	<input type="checkbox"/> Nieuwe Tijden	1501 - 1800 AD
	<input type="checkbox"/> Nieuwste Tijden	1801 - heden

KEYWORDS

Onderwerpen

- Landelijke context
- Stedelijke context

- Commercieel gebouw
- Religieus gebouw
- Openbaar gebouw
- Militair gebouw

- Bewoning
- Woonhuis
- Villa
- Agrarisch gebouw

- Agrarische structuur
- Haard
- Kuil
- Weg
- Waterwinning
- Afwateringsgracht
- Perceelsgracht
- Extractie

- Megalithische structuur

Vondsten

- Voedselproductie
- Keramiekproductie
- Metallurgie
- Artisanaat
- Begraving
- Funeraire structuur

- Lithisch materiaal
- Botmateriaal
- Keramiek
- Staalname
- Bouwmateriaal
- Metaal
- Glas
- Hout
- Kunststof
- Textiel
- Leder
- Natuursteen
- Technisch aardewerk
- Touw

Post-excavation onderzoek

- Gebruikssporenanalyse
- Materiaalstudie
- C14-datering
- Archeomagnetisch
- Dendrochronologisch
- Optisch gestimuleerde luminescentie
- Biochemisch analytisch
- Fysico-chemisch analytisch
- Diatomeeën
- Palynologisch
- Zaden en vruchten
- Hout
- Anthracologisch
- Gewervelde diersoorten
- Insecten en mijten
- Malacologisch
- Bodemkundig
- Fysisch antropologisch
- Geografisch
- Geomorfologisch
- Geologisch
- Conservatie
- Restauratie

INHOUDSTAFEL

Chronologie	3
Keywords	4
Inhoudstafel	5
1. Dankwoord	6
2. Inleiding	7
3. Beschrijving van de vindplaats	8
3.1. Vindplaatsgegevens.....	8
3.2. Topografische, landschappelijke en bodemkundige situering.....	9
4. Archeologische en historische situering	10
5. Onderzoeksopdracht	11
5.1. Vraagstelling.....	11
5.1.1. Overzicht resultaten bureaustudie en proefsleuvenonderzoek.....	11
5.1.2. Overzicht vragen.....	13
5.2. Randvoorwaarden.....	13
6. Werkwijze en opgravingsstrategie	14
6.1. Methodologie terreinwerk.....	14
6.2. Methodologie verwerking.....	16
6.3. Motivatie van de selectie van materiaal en staalname.....	17
7. Beschrijving van het archeologisch onderzoek	18
8. Assessment en basisanalyse van de vondsten en stalen	24
9. Synthese	25
9.1. Synthese van de opgravingsgegevens.....	25
9.2. Antwoord op de vooropgestelde onderzoeksvragen zoals geformuleerd in de Bijzondere Voorwaarden.....	25
10. Samenvatting	27
11. Bibliografie	28
12. Bijlagen	29
12.1. Handleiding bij het raadplegen van de bijlagen.....	29
12.2. Lijsten.....	30
12.3. Plannen.....	31

1. DANKWOORD

De aanleg van een parking en een bufferbekken op enkele terreinen langs de Watermolenstraat te Ronse, noopte de archeologische dienst van SOLVA, in opdracht van Stad Ronse, een archeologisch vooronderzoek te verrichten. Uit dit vooronderzoek volgde in juli 2016 een beperkte opgraving. We wensen hierbij graag alle betrokkenen te bedanken voor de goede samenwerking, in de eerste plaats de verschillende stadsdiensten van Ronse, meer specifiek Danny De Brakeleer, Edwin Detramasure en Julien Vandenhoucke. Ook tot de firma Depriester richten we een woordje van dank voor de vlotte afgraving. Voorts danken we Nancy Lemay en Stani Vandecatsye (agentschap Onroerend Erfgoed).

2. INLEIDING

Stad Ronse wenst in verschillende fases riolerings- en verfraaiingswerken uit te voeren in de centrumstraten rondom de Sint-Hermeskerk. In het kader van de stedenbouwkundige vergunning voor de herinrichting van het centrum (fase 1 zone Watermolenstraat en fase 2 zone Kleine Markt) heeft het agentschap Onroerend Erfgoed een archeologisch vooronderzoek opgelegd.

Gezien het historisch belang van de site en de waarschijnlijke impact van de werken op de ondergrond werd in overleg met de stadsdiensten besloten het archeologisch traject proactief op te starten. Dit gebeurde met het oog op een evaluatie van de archeologische resultaten in een vroeg stadium zodat hiermee tot op zekere hoogte kon rekening gehouden worden bij de verdere uitwerking van de ontwerpplannen. Hierbij staat voornamelijk het *in situ* behoud van de eventuele archeologische sporen voorop.

Een eerste deel van het vooronderzoek betrof een bureaustudie aangaande de herinrichting van fase 1 en 2. Het doel hiervan was de aanwezigheid en de bewaringstoestand van de archeologische monumenten te kunnen evalueren, de historische bebouwing en waterlopen te kennen, de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie. Dit kan toelaten de potentiële zones waar archeologische sporen bewaard zijn en waar op termijn onderzoek te verwachten is, proactief in kaart te brengen.

De resultaten van deze bureaustudie leidden tot een proefsleuvenonderzoek op de terreinen langs de Watermolenstraat. Hierbij kwamen verschillende middeleeuwse en postmiddeleeuwse sporen aan het licht die grotendeels te linken zijn aan de ‘waterhuishouding’ van dit gebied tussen de Molenbeek en de Loozebeek. In het zuidelijk deel van het terrein (naast en onder de filmzaal Familia) bevond zich een massieve bakstenen constructie die niet meteen kon toegewezen worden. Daarom bleek een vervolgonderzoek noodzakelijk waarbij de nadruk kwam te liggen op het onderzoek van de muur na de sloop van de filmzaal.

De voorwaarden waaraan het archeologisch onderzoek voor fase 1, terreinen langs de Watermolenstraat, moet voldoen, zijn door het agentschap Onroerend Erfgoed neergeschreven in de ‘Bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische opgraving: Ronse, Watermolenstraat’.

Op 7 en 12 juli 2016 voerde SOLVA het terreinwerk uit op de terreinen langs de Watermolenstraat. De resultaten hiervan zijn beschreven in dit rapport. De topografische, bodemkundige, historische en archeologische situering gebeurde reeds uitvoerig in de bureaustudie en het rapport van het vooronderzoek langs de Watermolenstraat (beide bevinden zich in de bijlage). Een summiere verwijzing volstaat hier. Vervolgens komt de vraagstelling en de toegepaste methodologie aan bod. Het rapport bestaat nadien uit de beschrijving van de sporen en vondsten. Een synthese en samenvatting van dit alles wordt nadien besproken, net als de bibliografie. Tenslotte zijn achteraan de bijlagen toegevoegd.

3. BESCHRIJVING VAN DE VINDPLAATS

3.1. Vindplaatsgegevens

1. Administratieve gegevens	
Opdrachtgever:	Stad Ronse Grote Markt 12 9600 Ronse
Uitvoerder:	SOLVA Intergemeentelijk samenwerkingsverband voor ruimtelijke ordening en socio-economische expansie Gentsesteenweg 1 B 9520 Sint-Lievens-Houtem
Vergunninghouder:	Ruben Pede
Beheer en plaats opgravingsarchief:	SOLVA, dienst Archeologie Industrielaan 25B 9320 Erembodegem
Beheer en plaats vondsten en stalen:	SOLVA, dienst Archeologie Industrielaan 25B 9320 Erembodegem
Projectcode:	14-RON-CE
Vindplaatsnaam:	Watermolenstraat
Locatie:	Ronse
Lambertcoördinaat 1:	X: 95676,0351; Y: 160224,4654
Lambertcoördinaat 2:	X: 95698,1311; Y: 160224,5722
Lambertcoördinaat 3:	X: 95698,1311; Y: 160209,3305
Lambertcoördinaat 4:	X: 95676,0351; Y: 160209,2236
Kadaster:	Afdeling 3, sectie E, percelen 917X, 917Y, 931/02L
Termijn:	07/07/2016 en 12/07/2016

2. Onderzoeksopdracht	
Verwijzing naar de bijzondere voorwaarden:	Bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische opgraving: Ronse, Watermolenstraat
Omschrijving archeologische verwachtingen:	Zie 5.1.1
Wetenschappelijke vraagstelling:	Zie 5.1.2
Oorzaak voor de ingreep in de bodem:	Aanleg parking en bufferbekken
Eventuele randvoorwaarden:	Zie 5.2

3. Raadpleging van specialisten	
Omschrijving van de inbreng als hun advies werd ingewonnen bij substantiële staalname:	/
Omschrijving van de inbreng als zij betrokken worden bij de conservatie:	/
Omschrijving van de algemene wetenschappelijke advisering door externe personen:	/

3.2. Topografische, landschappelijke en bodemkundige situering

Een omstandige topografische, landschappelijke en bodemkundige situering van het projectgebied gebeurde reeds in het kader van de bureaustudie¹.

¹ Pede & Cherretté 2015, 11-13.

4. ARCHEOLOGISCHE EN HISTORISCHE SITUERING

Een omstandige archeologische en historische situering van het projectgebied gebeurde reeds in het kader van de bureaustudie².

² Pede & Cherretté 2015, 14-31.

5. ONDERZOEKSOPDRACHT

5.1. Vraagstelling

5.1.1. Overzicht resultaten bureaustudie en proefsleuvenonderzoek³

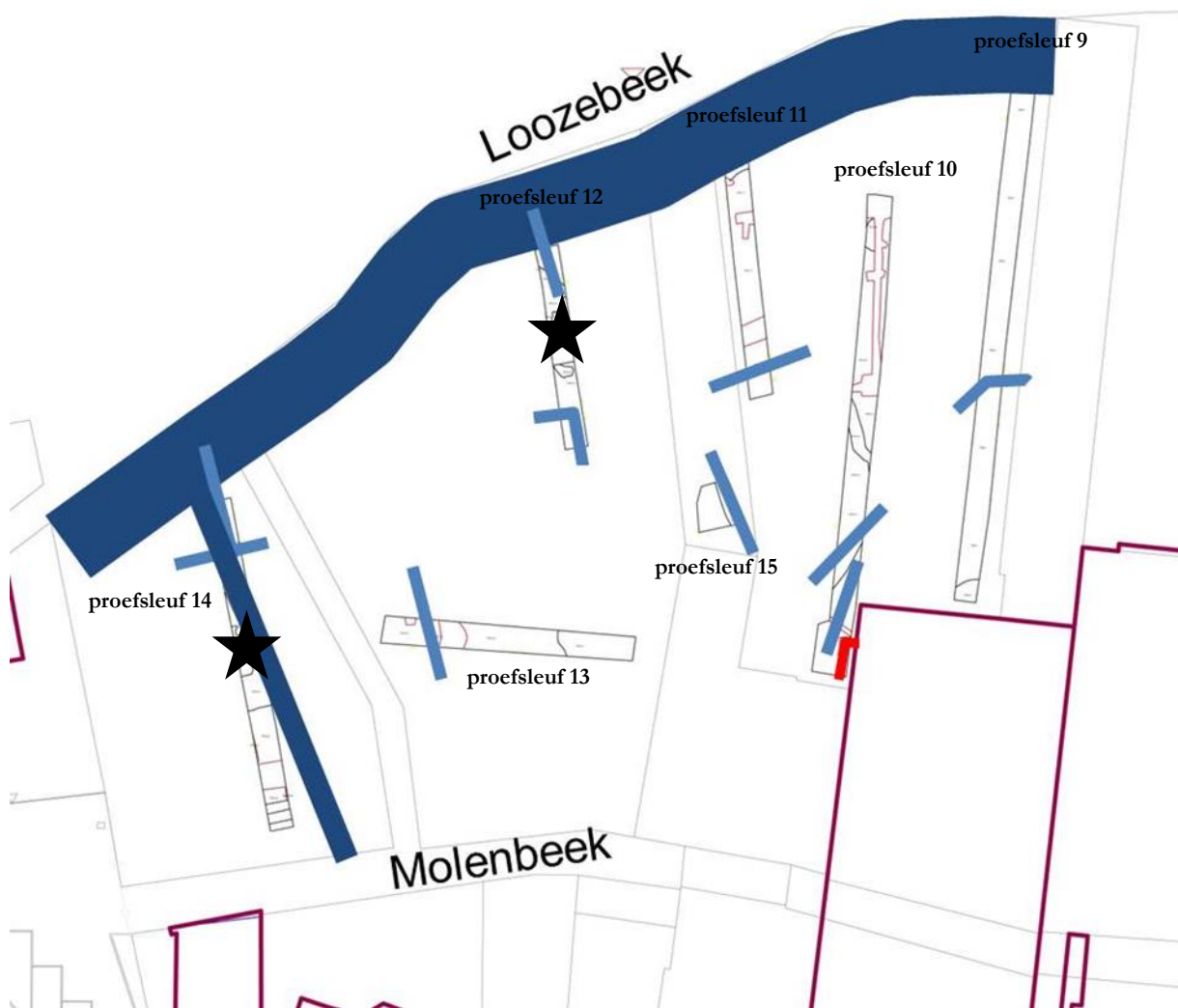
De terreinen van fase 1 beslaan een oppervlakte van ongeveer 4400m² en bevinden zich tussen de Loozebeek en de Molenbeek. Het geheel wordt **heringericht** met de aanleg van een parking en een bufferbekken met een overloop. Het gebied valt uiteen in twee delen. Enerzijds is er het geasfalteerde gedeelte (perceel E917x) achter het Familia-complex, langs beide zijden geflankeerd door garageboxen. Het tweede gedeelte is een bebost perceel (E918d en E919c²) net ten westen ervan. De Huisbeek (vroegere Sluisbeek) doorkruist dit perceel. Ten westen van de Huisbeek situeert zich vermoedelijk een 19^{de}-eeuws (verdwenen) gebouw.

Over de **historiek** van dit gebied is relatief weinig geweten. De zone maakte deel uit van de noordelijke grens van de stad (Molenbeek/Loozebeek) en ligt volledig binnen de grenzen van de Vrijheid (waarschijnlijk gesticht in de 10^{de} eeuw). Recentere (postmiddeleeuwse) iconografische bronnen tonen in de onmiddellijke omgeving een omgrachte site met ten westen een waterpartij en een watermolen ter hoogte van de Watermolenstraat/Kegelkaai. De omgrachte site is mogelijk terug te voeren tot de 10^{de} eeuw en kan de opvolger zijn van een zogenaamde motte. Het is evenwel waarschijnlijk dat deze site zich ten oosten van het projectgebied bevindt.

Het terrein werd **archeologisch** onderzocht aan de hand van proefsleuven aangevuld met minimum één profielput per proefsleuf. De specifieke terreinomstandigheden zorgden ervoor dat slechts een **fragmentarisch beeld** van de aanwezige archeologische sporen werd verkregen (figuur 1). Deze vallen in een aantal categorieën onder te verdelen. In vrijwel alle proefsleuven kwamen uitgravingen aan het licht die we interpreteren als **greppels en grachten**, vermoedelijk vooral met een drainerende en/of indelende functie. Chronologisch gezien zijn de oudste sporen mogelijk in de volle middeleeuwen te plaatsen. Stratigrafisch behoren andere waarschijnlijk dan weer tot de late- en postmiddeleeuwse periode. Net ten zuiden van en parallel aan de **Loozebeek** troffen we de voorlopers van deze beek aan. De opvulling ervan lijkt in de laatmiddeleeuwse periode te dateren. Verderop het terrein situeert zich tevens een lineair spoor dat we voorlopig interpreteren als een oudere fase van de huidige **Huisbeek** (vroegere Sluisbeek). Sporen van bewoning zijn nagenoeg afwezig op het terrein. In het zuidelijk deel van proefsleuf 10 kwam een **bakstenen constructie** aan het licht. Tenslotte kwamen op twee locaties **menselijke resten** aan de oppervlakte. Vermoedelijk gaat het in één van de gevallen om een herbegraving. De meest waarschijnlijke herkomst van deze resten is de voormalige begraafplaats tussen de Sint-Hermeskerk en de Sint-Martinuskerk.

Een interessant element vormt de **bakstenen constructie** in proefsleuf 10, die misschien in verband te brengen is met een defensieve functie. Gaat het hier om een (fragmentair?) deel van een versterking of een deel van een gebouw? De **overige delen van het projectgebied** lijken een **lager archeologisch potentieel** te hebben. De meerderheid van de sporen (grachten en greppels) is waarschijnlijk terug te voeren tot het 'gebruik' van de terreinen als overstromingsgebied, vermoedelijk sinds de middeleeuwen. De aanwezigheid van bewoningssporen op het terrein ligt niet binnen de verwachtingen. De menselijke resten zijn vermoedelijk gerelateerd aan de opgave en/of (gedeeltelijke) ruiming van het kerkhof tussen de Sint-Hermeskerk en de voormalige Sint-Martinuskerk.

³ Voor een uitvoerig overzicht: Pede & Cherretté 2015; Pede *et al.* 2017.



Figuur 1: schematisch overzicht van de sporen uit het proefsleuvenonderzoek in het projectgebied (donkerblauw: voorlopers Loozebeek en Huisbeek (?), lichtblauw: greppels en grachten, rood: bakstenen constructie, zwart: menselijke resten)

De bakstenen muur is vanwege de diepe fundering mogelijk nog aanwezig onder de filmzaal en zal vermoedelijk ook tevoorschijn komen net ten westen van de voormalige filmzaal, aangezien de muur zich slechts een halve meter onder het maaiveld bevindt. Gezien de vragen die de muur oproept, is beslist om de sloop- en graafwerken in deze zone onder **archeologische begeleiding** te laten gebeuren om de muur verder te registreren en als dusdanig een zicht te krijgen op de functie ervan. Voor de **overige delen van het projectgebied** is het tevens waarschijnlijk dat er archeologische sporen zullen aan het licht komen, meer specifiek in de zone van de bufferbekkens. De ‘opsplitsing’ van de vier bufferbekkens zorgt echter voor een ‘fragmentaire’ verstoring. In die zin zijn de bufferbekkens te beschouwen als grote proefsleuven waarbij de – mogelijk aanwezige – archeologische sporen slechts over een beperkte ruimtelijke oppervlakte (geen aansluitend opgravingsvlak) zouden te onderzoeken zijn. Gezien de methodologische problemen die dit oplevert en in combinatie met de relatief lage archeologische waarde die aan deze delen van het terrein toegekend is, is hierbij de afweging gemaakt dat een archeologisch vervolgonderzoek van de zones van de bufferbekkens **weinig bijkomende informatie** ten opzichte van de resultaten van het vooronderzoek zou opleveren.

5.1.2. Overzicht vragen

In deze studie moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden (cfr. Bijzondere Voorwaarden):

1. Wat is de aard, omvang, datering, en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
2. Hoe is de opbouw van de chronologie van de aanwezige archeologische resten?
3. Wat is de relatie tussen de historische panden en de massieve constructie?
4. Welke specifieke activiteiten hebben in het onderzoeksgebied plaatsgevonden? Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor? Passen deze in de historische context van de locatie?
5. Wat zeggen de aangetroffen vondsten (ook bouw materiaal) over de welstand, levenswijze, sociale, economische en culturele achtergrond van de gebruikers/bewoners?
6. Levert het organische en anorganische vondstmateriaal nieuwe inzichten inzake ontstaans- en bewoningsgeschiedenis van de site, eventueel ook over de materiële cultuur?
7. Uit welke periode dateren de vondsten? Kan er een functionele interpretatie aan gegeven worden?
8. Wat is de datering en samenstelling van de aangetroffen ophogingslagen?
9. Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen onze kennis van de stadsgeschiedenis/stadsontwikkeling van Ronse?

5.2. Randvoorwaarden

De bijzondere voorwaarden bevinden zich in bijlage.

6. WERKWIJZE EN OPGRAVINGSSTRATEGIE

6.1. Methodologie terreinwerk

De resultaten van het vooronderzoek en de confrontatie met de ontwerpplannen zorgde ervoor dat het aangewezen was om de sloop- en graafwerken in de zone van de zaal Familia onder **archeologische begeleiding** te laten gebeuren om de bakstenen muur (PS10-1) verder te registreren (figuur 2-3). Via de stadsdiensten en de firma Depriester werden gedurende mei en juni 2016 de vorderingen van de sloopwerken opgevolgd. Op 07/07/2016 werd gestart met het uitbreken van de betonnen funderingen onder begeleiding van de archeologische dienst van SOLVA (figuur 4). Het was meteen duidelijk dat de bakstenen muur ook onder de zaal bewaard was. De sloopwerken waren echter van dien aard dat het niet veilig was om in de buurt van de machines te blijven. Er is met de aannemer ter plaatse afgesproken dat de bestaande betonfundering van de filmzaal kon afgebroken worden tot op het niveau van de archeologische bakstenen fundering. De kraanmachinisten hadden ervaring met archeologie en waren op de hoogte van de ligging van de muur. Deze methodiek werd afgestemd met het agentschap Onroerend Erfgoed. Op 12/07/2016 was de betonnen fundering van de zaal Familia volledig weggebroken en kon de registratie van de bakstenen funderingen starten.



Figuur 2: zicht op de sloopwerken van de bovenbouw (04/07) met op de voorgrond de betonnen vloerplaat en pijlers van de voormalige filmzaal Familia

Er werd een archeologisch niveau aangelegd ter hoogte van de bakstenen funderingen. De aanwezige muren zijn opgeschoond en vervolgens gefotografeerd, beschreven en topografisch ingemeten. In de noordwestelijke hoek van de sleuf bleek het nodig om een profiel aan te leggen om de diepte en opbouw van de funderingen te achterhalen. Bij de verwerking zijn alle spoorbeschrijvingen, plannen, foto's ingevoerd in de archeologiedatabank van SOLVA⁴.

4 De archeologiedatabank van SOLVA omvat alle informatie die op het terrein ingezameld wordt (spoorfiches, plannen, foto's...) alsook de vondsten. Op basis van deze basisinformatie worden tevens contexten en structuren gecreëerd, alsook diverse bijlagen (rapporten, rapport natuurwetenschappelijk onderzoek...). De databank beheert zodoende alle opgravingsdata ingezameld op projecten die door SOLVA worden uitgevoerd. Ze is ten allen tijde te consulteren in de burelen van SOLVA.



Figuur 3: zicht op de sloopwerken van de bovenbouw (04/07) van het zuidelijke deel van de filmzaal ter hoogte van de te verwachten bakstenen muur



Figuur 4: zicht op de sloopwerken (07/07) met de verwachte bakstenen fundering in een wirwar van beton en ijzer

6.2. Methodologie verwerking

Het gebruik van **gestandaardiseerde fiches** en een gestandaardiseerde nummering van de sporen en de lagen in een spoor – en alles wat daarmee samenhangt (foto's, plannen, vondsten) – heeft niet alleen te maken met het stroomlijnen van de registratie op het veld, maar ook met de verwerking van deze gegevens tijdens de rapportage.

De dienst archeologie van SOLVA heeft in de loop van 2009 de ontwikkeling van een **databank** geïnitieerd. Haar doel is het kunnen zowel invoeren en opslaan, als raadplegen en beheren van alle gegevens – velddata en externe informatie – in één systeem. Daarenboven is het de opzet om met de databank overzichtelijke lijsten te kunnen genereren, die als bijlagen kunnen dienen in de rapporten.

De absolute basis van de databank, de kleinste atomaire eenheid als het ware, is het **spoor**. Dit valt uiteen in acht types: 'laag', 'muur', 'vloer', 'skelet', 'hout', 'vondst', 'vertical feature interface' of 'VFI' en 'horizontal feature interface' of 'HFI'. Voor elk type spoor bestaat één gestandaardiseerde fiche in de databank. Aan deze kleinste eenheid wordt alles gekoppeld: tekeningen, foto's én vondsten. Bovendien worden op dit niveau de eerste relaties gelegd tussen de sporen onderling: een spoor 'is recenter', 'is ouder', 'gelijktijdig met' of 'hetzelfde als' een ander spoor.

Op een tweede niveau in de databank staan de **contexten**. Contexten groeperen één of meerdere sporen. Elke context krijgt een individueel nummer, namelijk het nummer van het eerste spoor dat tot deze context behoort. Het is evenwel niet zo dat elk spoor noodzakelijk deel uitmaakt van een context. Verstoringen en 'negatieve sporen', sporen die na couperen geen of een natuurlijk spoor blijken te zijn, worden niet tot het niveau van een context gebracht, maar bestaan enkel tot op het spoorniveau. De tekeningen, foto's en vondsten die gekoppeld zijn aan een spoor worden door de databank automatisch verbonden aan de context waartoe ze behoren. Vanuit dit contextniveau kan men dus makkelijk navigeren in de verschillende sporen van die context en waaraan de vondsten, tekeningen en foto's verbonden zijn. Op dit niveau laat de databank eveneens toe chronologische/stratigrafische relaties te leggen tussen de contexten onderling.

Het derde niveau in de databank bevat de **structuren**. Structuren groeperen op hun beurt één of meerdere contexten. Ook zij krijgen een individueel nummer, met name het eerste contextnummer dat tot deze structuur behoort. Indien bijvoorbeeld een gebouwplattegrond (structuurniveau) is vastgesteld, bestaande uit verschillende paalsporen (contextniveau), dan zal deze gebouwplattegrond het nummer dragen van een context (een paalspoor) die deel uitmaakt van deze structuur. Elk paalspoor (contextniveau) kan op zijn beurt bestaan uit een paalkern (spoorniveau) en een insteek (spoorniveau). Opnieuw is het zo dat niet elke context tot een structuur hoeft te behoren. De databank groepeerd onder een structuur telkens de tekeningen, foto's en vondsten die gekoppeld zijn aan de contexten die deel uitmaken van de structuur. Opnieuw is vanuit het structuurniveau gemakkelijk te navigeren tussen de verschillende contexten die ertoe behoren en zo, verder afdalend, uiteindelijk tussen de verschillende sporen. Op dit niveau kunnen eveneens chronologische/stratigrafische relaties gelegd worden tussen structuren.

In het geval dat het een rapportage van een **vooronderzoek** betreft, worden sporen in principe *niet* aan een context (en bij uitbreiding een structuur) toegewezen. Contexten en structuren worden pas aangemaakt op het moment van een archeologische opgraving, aangezien op dat ogenblik alle beschikbare informatie aanwezig is, en dit dus dan wel een zinvolle oefening is. Tijdens een vooronderzoek zijn heel wat relaties bijvoorbeeld nog niet duidelijk. Het zijn de spoornummers die verder in deze tekst de leidraad vormen.

Wat de **vondsten en de staalnames** betreft, wensen we mee te geven dat de databank een uitgebreide mogelijkheid tot determinatie en datering voorziet. Beide gebeuren zoals vermeld op het spoorniveau.

Hieraan zijn de verschillende inventarisnummers van de vondsten gekoppeld. Bij het ingeven van de vondsten wordt 'automatisch' een datering gegenereerd, maar deze kan manueel overschreven worden. Dit geldt op spoor-, context- en structuurniveau. De databank laat eveneens toe de vondstgegevens te bevragen en te exporteren naar excel. Bovendien kan voor elke vondst een logboek van de verschillende behandelingen aangemaakt worden.

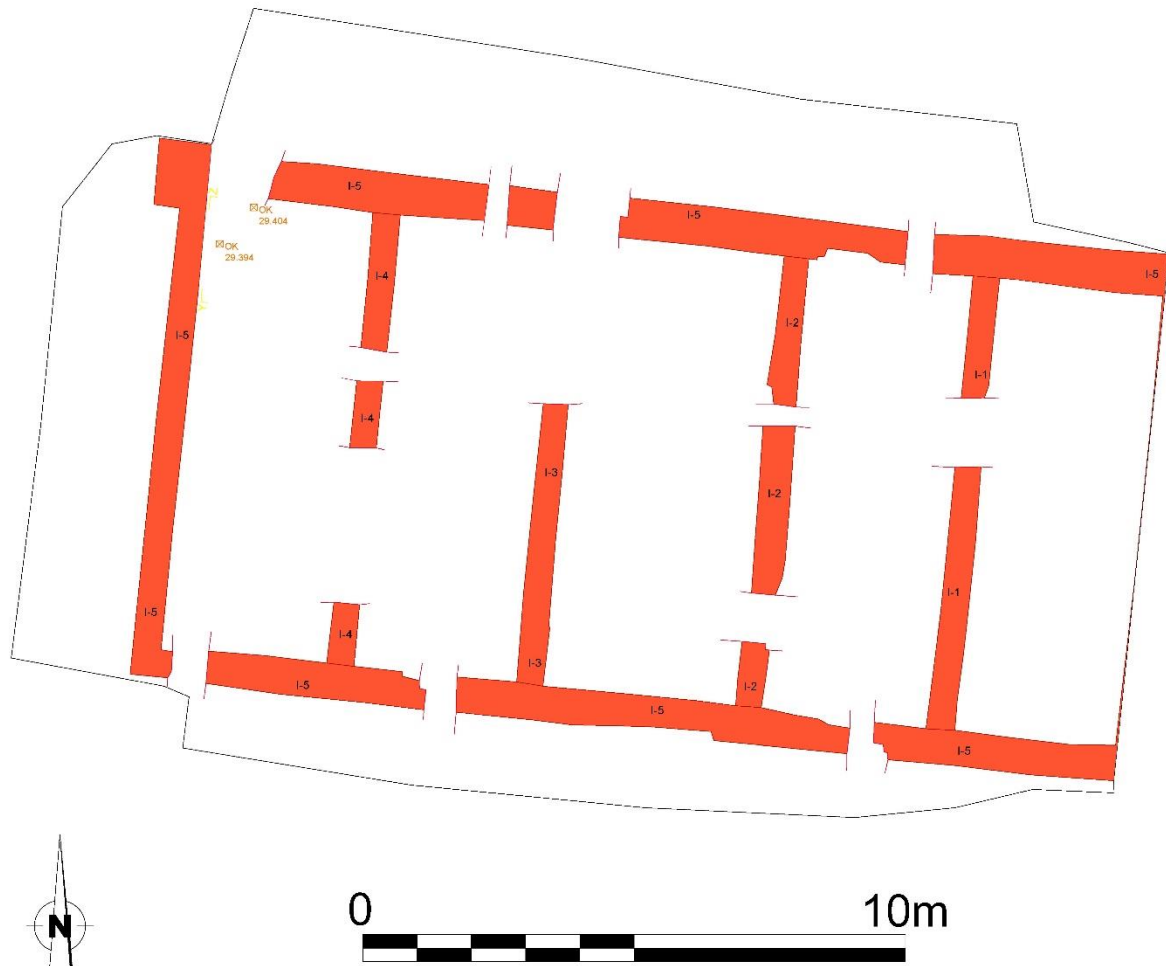
De databank bevat tot slot alle relevante documenten met betrekking tot een project in een map '**bijlagen**': BVS, rapport, plannen, overzichtsfoto's, rapporten natuurwetenschappelijk onderzoek, totaalplan...

6.3. Motivatie van de selectie van materiaal en staalname

Tijdens het onderzoek zijn geen vondsten gedaan, noch stalen verzameld.

7. BESCHRIJVING VAN HET ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

De betonnen fundering van de voormalige filmzaal Familia werd machinaal uitgebroken tot het niveau van de bakstenen funderingen. Deze waren over het algemeen vrij goed bewaard, behoudens enkele locaties waar de betonbalken van de filmzaal dieper gefundeerd waren.



Figuur 5: grondplan van het rechthoekige gebouw

De bakstenen funderingen maken deel uit van een **rechthoekige gebouw** met een oostwest oriëntatie (figuur 5-6). De lengte van de structuur bedraagt minimaal 18,7m en de breedte ongeveer 9,7-9,8m. Deze bakstenen funderingen hebben een dikte van 0,5-0,8m en sluiten aan op de hoekpartij (noordwestelijke hoek van het gebouw, figuur 5) die in 2015 reeds in de proefsleuven (PS10-1) vrijgelegd was. Aan de binnenzijde van de rechthoekige structuur waren vier bakstenen dwarsfunderingen (breedte: +/-0,5-0,6m) waar te nemen die niet met de buitenfunderingen in verband stonden maar wel tot dezelfde structuur horen. Al deze muren vertonen een gelijkaardige opbouw, kalkmortel en baksteenformaat (23-23,5x11-11,5x5-5,5cm). De zones tussen en buiten de muren waren sterk verstoord door de bovenliggende filmzaal en werden dan ook niet verder geregistreerd.



Figuur 6: zicht op het rechthoekige gebouw



Figuur 7: zicht op profiel YZ met de onderkant van de muren in de noordwestelijke hoek van de structuur

In de noordwestelijke hoek van het rechthoekige gebouw – ter hoogte van de binnenzijde van de hoekpartij die tijdens het proefsleuvenonderzoek is vrijgelegd – is verdiept (profiel YZ, figuur 5) tot de onderzijde van de muren (figuur 7). De funderingen maken deel uit van **één en dezelfde fase**.

Hierbij werd tevens duidelijk dat deze muren minder diep

ingegraven (figuur 5, OK: 29.4m TAW) waren in vergelijking met de massieve hoekpartij (PS10-1) aan de buitenzijde. Bij het vooronderzoek kon dit deel van de muur (PS10-1) tot een diepte van ongeveer 29,2m TAW onderzocht worden (figuur 8). De onderkant werd vanwege veiligheidsredenen niet bereikt. Het betreft vermoedelijk een steunbeer die merkkelijk dieper gefundeerd was dan de aansluitende muren. Mogelijk heeft dit te maken met het afhellende terrein richting de Loozebeek en de aanwezigheid van oudere grachten en greppels die op deze locatie tijdens het vooronderzoek zijn gevonden (figuur 8, gracht PS10-16 en bijhorende beschoeiing (?) PS10-16). Ook bij het graven van profiel YZ tijdens de opgraving kwamen onder

de muur opnieuw aflijningen van vermoedelijk grachten tevoorschijn⁵. Deze waren door het inspoelende grondwater en de instortende wanden niet verder te registreren.



Figuur 8: massieve hoekpartij (PS10-1) met een oudere gracht (PS10-15) en bijhorende (?) beschoeiing (PS10-16) tijdens het vooronderzoek

⁵ Een situatie die ook meermaals is vastgesteld in de proefsleuven: Pede *et al.* 2017, 32-33.

Bij het afbreken van de bovenbouw van de zaal Familia is tevens de scheidingsmuur van de oostelijke perceelsgrens vrijgekomen (figuur 9). Hierbij vielen twee bouwnaden en de aanzet van een gewelf op. Tussen beide naden leek zich een ouder bouwvolume te bevinden waar langs beide zijden jongere muren zijn tegen gezet. Het bakstenen gewelf zette aan in westelijke richting. De noordelijke bouwnaad ligt in het verlengde van de noordelijke bakstenen fundering van de rechthoekige structuur en de massieve bakstenen hoek die tijdens het vooronderzoek is aangetroffen (figuur 9, witte stippellijn). De zuidelijke bouwnaad komt overeen met de zuidelijke muur van de rechthoekige structuur. Dit aparte bouwvolume in de oostelijke perceelsgrens vormt vermoedelijk de **oostelijke gevel van de rechthoekige structuur** die we in het grondplan aantreffen.



Figuur 9: zicht op de oostelijke perceelsgrens

Vloerniveaus binnen de structuur waren niet meer bewaard, deze zijn waarschijnlijk weggebroken bij de aanleg van de filmzaal. Enkele **negatiefafdrukken** van vloerniveaus waren wel aanwezig op de binnenzijde van de oostelijke muur (figuur 9), net als de aanzet van een bakstenen gewelf (figuur 9). Kelders zijn er niet, vrij logisch aangezien het archeologische niveau dieper lag dan het waterpeil van de net ten zuiden gelegen Molenbeek.

Deze gegevens wijzen erop dat deze bakstenen structuur niet met een verdedigingselement in verband te brengen is maar wel met het **gebouw** dat op de **19^{de}-eeuwse kaarten** (Popp en Atlas der Buurtwegen) te zien is. Een mogelijkheid die ook al gesuggereerd werd in het rapport van het vooronderzoek⁶. Samen met de massieve bakstenen hoek van het vooronderzoek zijn deze vaststellingen uit de opgraving goed in overeenstemming te brengen met de historische kaarten. De projectie van deze gegevens op de Poppkaart en de Atlas der Buurtwegen laat weinig twijfel bestaan over de interpretatie van deze muren als het afgebeelde gebouw (figuur 10-11). Een voorloper van het gebouw lijkt op de Ferrariskaart niet aanwezig te zijn (figuur 12), wat ook bleek uit de archeologische gegevens.

⁶ Pede *et al.* 2017, 55-56.



Figuur 10: projectie van de opgravingsgegevens op de Atlas der Buurtwegen (1841)



Figuur 11: projectie van de opgravingsgegevens op de Poppkaart (1842-1879)



Figuur 12: projectie van de opgravingsgegevens op de Ferrariskaart (1771-1778)

8. ASSESSMENT EN BASISANALYSE VAN DE VONDSTEN EN STALEN

Tijdens het onderzoek zijn geen vondsten gedaan, noch stalen verzameld.

9. SYNTHESE

9.1. Synthese van de opgravingsgegevens

Na de sloop van de filmzaal Familia kwam het vervolg van de massieve hoekpartij PS10-1 uit het vooronderzoek aan het licht. Het was echter snel duidelijk dat het niet ging om een defensief element maar wel om het **gebouw** dat op deze locatie op het 19^{de}-eeuwse kaartmateriaal aanwezig is. Het rechthoekige grondplan en de aanwezigheid van de oostelijke gevel in de bestaande perceelsgrens wijzen hierop. De massief uitgewerkte hoekpartij die bij het vooronderzoek aan het licht kwam, is vermoedelijk te verklaren door het afhellende terrein richting de Loozebeek en de aanwezigheid van oudere sporen ter hoogte van deze zone. Er waren geen bijhorende bewaarde vloerniveaus noch kelderruimtes. Ook een eventueel oudere fase van het gebouw was niet aanwezig.

Conform de bijzondere voorwaarden en na telefonisch overleg met het agentschap Onroerend Erfgoed volstond in dit geval een summiere registratie van de aangetroffen archeologische sporen.

9.2. Antwoord op de vooropgestelde onderzoeksvragen zoals geformuleerd in de Bijzondere Voorwaarden

1. Wat is de aard, omvang, datering, en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?

Bij de afbraak van de zaal Familia kwamen de te verwachten bakstenen funderingen aan het licht die aansloten op het bakstenen massief (PS10-1) dat op deze locatie bij het vooronderzoek is aangetroffen. Het is duidelijk dat deze muren geen deel uitmaken van een verdedigingselement maar wel van een **gebouw** dat in overeenstemming te brengen is met het 19^{de}-eeuwse kaartmateriaal.

2. Hoe is de opbouw van de chronologie van de aanwezige archeologische resten?

Er is **geen fasering** in de bakstenen funderingen te herkennen, deze zijn hoogstwaarschijnlijk alle toe te wijzen aan eenzelfde fase van een rechthoekig gebouw dat correspondeert met het 19^{de}-eeuwse kaartmateriaal. Op de 18^{de}-eeuwse Ferrariskaart is op deze locatie geen voorloper van het gebouw te zien, hetgeen overeenstemt met de archeologische gegevens.

3. Wat is de relatie tussen de historische panden en de massieve constructie?

De massieve hoekpartij maakt deel uit van het **19^{de}-eeuwse gebouw** zoals afgebeeld op de historische kaarten. Het kent geen oudere voorloper, de constructie werd wellicht afgebroken voor de bouw van de filmzaal Familia.

4. Welke specifieke activiteiten hebben in het onderzoeksgebied plaatsgevonden? Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor? Passen deze in de historische context van de locatie?

Er zijn **geen aanwijzingen** voor specifieke activiteiten.

5. Wat zeggen de aangetroffen vondsten (ook bouwmateriaal) over de welstand, levenswijze, sociale, economische en culturele achtergrond van de gebruikers/bewoners?

Er kwamen **geen vondsten** aan het licht.

6. *Levert het organische en anorganische vondstmateriaal nieuwe inzichten inzake ontstaans- en bewoningsgeschiedenis van de site, eventueel ook over de materiële cultuur?*

Er kwamen **geen vondsten** aan het licht en er zijn **geen stalen** verzameld.

7. *Uit welke periode dateren de vondsten? Kan er een functionele interpretatie aan gegeven worden?*

Er kwamen **geen vondsten** aan het licht.

8. *Wat is de datering en samenstelling van de aangetroffen ophogingslagen?*

Tijdens het vooronderzoek zijn verschillende ophogingslagen uit de post-middeleeuwen herkend, ze bevatten voornamelijk vondsten uit de 18^{de} en 19^{de} eeuw. Tijdens de opgraving zijn geen extra gegevens over deze lagen verzameld maar het is aannemelijk dat de ophogingslagen dienden om het terrein **bouwrijp** te maken en onder meer de oprichting van dit gebouw mogelijk te maken. Het gebied stond tot immers tot in de 17^{de} eeuw gekend als ‘onbehuisde’ grond⁷, voornamelijk omwille van de natte omstandigheden door de ligging tussen de Molenbeek en de Loozebeek.

⁷ Devos 2008, 227.

10. SAMENVATTING

Stad Ronse wenst op de terreinen achter de Familia-gebouwen een parking en een bufferbekken aan te leggen. Op vraag van en in overleg met de stadsdiensten startte SOLVA het **archeologisch vooronderzoek** op. Na de bureaustudie is het terreinwerk, aan de hand van proefsleuven en proefputten, een tweede fase van het vooronderzoek aangevat. Dit wees op de aanwezigheid van een **massieve bakstenen constructie** ter hoogte van de zaal Familia. Er werd beslist om de sloop- en graafwerken in deze zone onder **archeologische begeleiding** te laten gebeuren om de muur verder te registreren en als dusdanig een zicht te krijgen op de functie ervan. Na de afbraak van de zaal Familia bleek het vervolg van de bakstenen funderingen vrij goed bewaard. Deze hoorden echter niet tot een defensief element maar wel bij een rechthoekig gebouw dat op de 19^{de}-eeuwse kaarten te zien is en waarvan de oostelijke gevel nog in de perceelsgrens te herkennen was. Het gebouw is vermoedelijk in één fase opgericht en kende geen voorloper. Bijhorende vloer- en leefniveaus waren niet meer aanwezig.

11. BIBLIOGRAFIE

DEVOS E. 2008. De stedelijke ontwikkeling van Ronse tot circa 1800, met enkele latere uitlopers, *Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde* 57, 189-264.

PEDE R. & CHERRETTÉ B. 2015. *Ronse Centrum Bureaustudie*, SOLVA Archeologie-Rapport 44, Erembodegem.

PEDE R., KLINKENBORG S. & CHERRETTÉ B. 2017. *Ronse Centrum fase 1. Archeologisch vooronderzoek langs de Watermolenstraat*, SOLVA Archeologie-Rapport 131, Erembodegem.

12. BIJLAGEN

12.1. Handleiding bij het raadplegen van de bijlagen

De bijlagen bij het rapport zijn ingedeeld in een **algemene gegevensfiche** over het project inclusief trefwoorden, een lijst met overzichtsfoto's, een structuurlijst, een contextlijst, een sporenlijst, een vondstenlijst en een fotolijst op spoorniveau. Tevens wordt een overzicht geboden van uitgevoerd *post-excavation* onderzoek en mogelijkheden voor verder onderzoek.

Deze lijsten worden aangevuld met de afgeleverde **vergunningen** voor metaaldetectie en prospectie met ingreep in de bodem enerzijds, en de bijzondere voorwaarden waaraan het onderzoek dient te beantwoorden, opgesteld door de bevoegde overheid - het agentschap Onroerend Erfgoed - anderzijds.

We geven hierbij enige duiding met betrekking tot de diverse lijsten in deze bijlage.

De lijsten worden automatisch gegenereerd uit de SOLVA-databank⁸. In deze databank worden tijdens de opgraving en de rapportage alle **data** die tijdens een archeologisch project worden gegenereerd, samengebracht. Het gaat hierbij dus zowel om velddata (foto's, plannen, beschrijvingen, relaties tussen sporen, vondsten, ...) als documenten die tijdens de rapportage worden gegenereerd (aardewerktekeningen, informatie over behandeling van materiaal, het archeologisch rapport, diverse laboanalyses, administratief archief zoals vergunningen, bijzondere voorwaarden, ...). In het kader van de rapportage genereert de databank een reeks lijsten zoals gevraagd in de "Minimumnormen voor archeologische registratie en rapportage" en de "bijzondere voorwaarden" bij het concrete project.

Conform de structuur van de databank (zie hoofdstuk methodologie, verwerking) worden de bijlagen hiërarchisch opgebouwd. Alle velddata worden in de databankstructuur op drie niveaus ingedeeld: spoorniveau, contextniveau en structurniveau. We verduidelijken met een voorbeeld.

Onder de noemer '**sporen**' verstaan we het kleinste niveau van notulering, de kleinste eenheid als het ware: bijvoorbeeld een aflijning in een grondplan of een laag in een kuil bij een coupetekening. Dit is het niveau waarop vondsten afzonderlijk worden ingezameld.

Verschillende sporen kunnen toebehoren aan een '**context**': zo vormen verschillende lagen in een kuil samen de context 'kuil'.

Op gelijkaardige wijze kunnen verschillende contexten gegroepeerd worden tot een overkoepelende '**structuur**': diverse paalkuilen behoren bijvoorbeeld toe aan de structuur 'gebouw'.

In de databank, en dus ook in deze bijlagen, worden de velddata volgens vastgestelde **thesauruslijsten** toegewezen aan de noemers 'sporen', 'contexten' en 'structuren'. Door archeologische begrippen (gebouw, crematiegraf, grafkuil, laag, ...) via een vastgestelde thesauruslijst aan een specifiek niveau toe te wijzen (spoor, context, structuur), bestaat de garantie dat bij bevraging van de databank naar een bepaald archeologisch begrip, effectief ook alle ingevoerde data in de resultatenlijst voorkomt (anders gezegd, we vermijden daardoor dat 'grafkuil' de ene maal bij 'context', en de andere maal bij 'structuur' wordt ondergebracht).

De **lijsten** in deze bijlage zijn volgens dezelfde hiërarchie opgebouwd. In de bijlage wordt achtereenvolgens een overzicht gebracht van structuren, contexten en sporen. Op deze wijze kan van 'groot' naar 'klein' afgedaald worden in de informatie. Er wordt bovendien met kruisverwijzingen gewerkt: bij structuren staat

⁸ Zie ook hoofdstuk « Methodologie, Verwerking » aangaande informatie over de SOLVA-databank archeologie.

vermeld uit welke contexten ze zijn opgebouwd, bij contexten staat vermeld uit welke sporen ze zijn opgebouwd. In omgekeerde richting staat bij de sporenlijsten vermeld tot welke context en structuur een spoor behoort, en bij de contextlijst staat vermeld tot welke structuur een context behoort. De structuurlijst bevat dus een overzicht van gerelateerde contexten. De contextlijst bevat een overzicht van gerelateerde structuren (hoger niveau) en sporen (lager niveau), alsook een overzicht van alle foto's, plannen, vondsten en stalen. De sporenlijst bevat een overzicht van gerelateerde contexten en structuren, alsook een overzicht van alle foto's, plannen, vondsten en stalen. De gedetailleerde spoorbeschrijvingen zijn uitsluitend in de sporenlijsten zelf terug te vinden. Op elk niveau tot slot staat een interpretatie en zo mogelijk ook een datering vermeld.

Voor de duidelijkheid geven we mee dat niet elk spoor noodzakelijk deel uitmaakt van een context (en dus structuur), evenmin als elke context aan een structuur kan toegewezen worden.

Wat de wijze van nummering betreft, geldt als algemene regel dat contexten en structuren de naam dragen van het spoornummer dat als eerste aan die 'context' (en eventueel bij uitbreiding 'structuur') wordt toegewezen. In een rapport zijn het doorgaans de contextnummers en, indien gegroepeerd onder een structuur, de structuurnummers die in de tekst de leidraad vormen.

Tot slot enkele bijzonderheden:

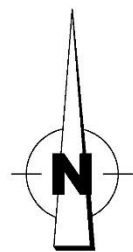
Verstoringen en 'negatieve sporen', sporen die na couperen geen of een natuurlijk spoor blijken te zijn, worden niet tot het niveau van een context gebracht, maar bestaan enkel tot op het spoorniveau.

In het geval dat het een rapportage van een vooronderzoek betreft, worden sporen in principe *niet* aan een context (en bij uitbreiding een structuur) toegewezen. Contexten en structuren worden pas aangemaakt op het moment van een archeologische opgraving, aangezien op dat ogenblik alle beschikbare informatie aanwezig is, en dit dus dan wel een zinvolle oefening is. Tijdens een vooronderzoek zijn heel wat relaties bijvoorbeeld nog niet duidelijk.

De enige uitzondering op deze regel wordt gemaakt wanneer bij de verwerking van een vooronderzoek reeds duidelijk is dat de sporen gelegen zijn in een zone die *niet voor verder onderzoek in aanmerking* komt. Dan worden sporen waar mogelijk wel tot contexten gegroepeerd (en worden dus in de databank contexten (en eventueel structuren) aangemaakt). Op deze wijze wordt gegarandeerd dat informatie rond potentiële contexten of structuren niet verloren gaat bij een bevraging van de databank. Een voorbeeld verduidelijkt dit: een geïsoleerde grafkuil, die geen aanleiding geeft tot verder onderzoek, wordt wel als context gedefinieerd in de databank, omdat deze zo ook in de resultatenlijst van een bevraging zal voorkomen. Zoniet zou deze grafkuil voor de databank 'onzichtbaar' worden.

12.2. Lijsten

- Gegevensfiche project
- Sporen, met vermelding van de foto's, plannen, vondsten en stalen
- Inventaris vondsten
- Fotolijst
- Vergunning metaaldetectie en prospectie met ingreep in de bodem
- Bijzondere voorwaarden
- Bureaustudie Ronse Centrum (fase 1 en 2)
- Rapport vooronderzoek Ronse Centrum (fase 1)



grondplan van de aangetroffen sporen